

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNE
YOL AÇAN NEDENLERİN TÜM BOYUTLARIYLA İNCELENEREK KORUYUCU
VE ÖNLEYİCİ MEKANİZMALAR GELİŞTİRİLMESİ İLE ÇOCUKLARIN
TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİN KATILIMLARININ SAĞLANMASI İÇİN
YAPILMASI GEREKENLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU (10/1912,3375,3376,3377,3378,3379) ESAS
NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**

Komisyonun 4 aylık çalışmalarının ardından hazırladığı rapora ilişkin muhalefet şerhimiz
ektedir. 22.06.2026

Beritan GÜNEŞ ALTIN

Mardin Milletvekili

Onur DÜŞÜNMEZ

Hakkari Milletvekili

1. USULE İLİŞKİN ELEŞTİRİLERİMİZ

Çocukların kanunla ihtilafli hale gelmesine dair kurulan araştırma komisyonu, kuruluş aşamasından raporun yazım sürecine kadar geçen sürede, katılımcı demokrasi ve şeffaf denetim ilkelerini maalesef ki karşılamayan bir anlayışla ilerlemiştir. Komisyonun başlangıcındaki en büyük ve temel usuli zafiyet, Başkanlık Divanı'nın (Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip) tamamının iktidar bloğu (AK Parti ve MHP) milletvekillerinden oluşmasıdır. Muhalefetin, özellikle DEM Parti olarak bizlerin temsilinin sağlanmadığı bir divan yapısı; çalışma takviminden davet edilecek uzmanların belirlenmesine kadar tüm sürecin maalesef ki tek taraflı yönetilmesine yol açmıştır. Divan teşekkülünün tek taraflı olması, muhalefetin önerdiği uzman ve STK'ların dinlenmemesi; meclis araştırmasını bir "ortak akıl" platformu olmaktan çıkarıp zaten "belirlendiğini düşündüğümüz" yasa tasarılarına bir temel oluşturmak maksadıyla Komisyonun "kullanıldığını" düşündürmektedir.

Çalışma sürecinde Komisyon toplantılarına bilgi vermek üzere çağrılan davetliler ile diğer kurum ve kuruluşlardan görevlendirilen uzmanların listesi incelendiğinde; "bilgisine başvuru alanların" büyük oranda bakanlık bürokratlarıyla, az sayıdaki akademisyen ve sivil toplum kuruluşu temsilcisiyle sınırlı tutulduğu görülmektedir. Bizlerin sahadaki gerçekliği yansıtabileceğini düşündüğümüz ve dinlenmesini önerdiğimiz sivil toplum kuruluşları (STK), meslek odaları ve bağımsız uzmanlara ilişkin sunduğumuz listeler ise maalesef ki görmezden gelinmiştir. Önerdiğimiz çocuk hakları alanında uzmanlaşmış baroların çocuk hakları merkezlerinin ve bağımsız insan hakları örgütlerinin dinlenilmemesi, raporun "tespit" kısmını eksik, "öneri" kısmını yüzeysel, perspektifini ise politik saiklerle örülü bırakmıştır.

Komisyonun 17.12.2025 tarihinde sunmuş olduğumuz çalışma yöntemine dair önerilerimizi, temel ilkelerimizi, rapor yazım çalışmalarına katılım talebimizi ilettiğimiz dilekçemizde ayrıca dinlenmesini önerdiğimiz kişi ve kurum listesini de iletmiştik. Çocuk adalet sistemi üzerine çalışan ve konunun hukuki, psikolojik, pedagojik, sosyolojik boyutlarının tamamına dair ciddi birikimi olduğunu düşündüğümüz kompakt bir liste hazırlamış olmamıza rağmen, Komisyon toplantılarında önerilerimiz arasından sadece iki kurumun dinlenmiş olması, Komisyon çalışmaları boyunca Başkanlık Divanı'nın demokrasi kültürünün gerektirdiği gibi hareket etmediğini ve ortak akıl ile çalışmayı düstur edinmediğini göstermiştir.

Hakeza yine metodoloji önerisi metnimizde belirttiğimiz üzere Komisyon çalışmaları boyunca yargı bileşenleri dâhil olmak üzere çocuk adalet sisteminin parçası olan tüm kişi ve kurumlarla Komisyon üyelerinin bir araya gelmesi, ilgili alanlarda bulunmasını önermiş olmamıza rağmen

bu önerilerimiz de sınırlı düzeyde yerine getirilmiştir. Ancak en mühimi ise Komisyonunda görevlendirilen uzmanların ve Komisyon Başkanlığının tek bilgi sahibi olduğu anketlerin gerçekleştirilme sürecidir. Özellikle raporun esasına dair görüşlerimizi paylaşacağımız ileriki sayfalarda belirteceğimiz üzere; yargı bileşenleri ile hangi soru kılavuzu, hangi yöntem ile gerçekleştirildiğini bilmediğimiz sorularla yapılan anket çalışması ve alınan ve cevaplar, çok açıktır ki zaten kırıntısı kalmış olan çocuk adalet sisteminin temel ilkelerinin bu Rapor ile sarsılmasına hizmet etmiştir.

Yine 17.12.2025 tarihli metnimizin Temel İlkeler bölümünde şu ifadelere yer vermiştik: “Komisyon, yalnızca kamu kurumlarının sunumlarıyla sınırlı kalan bir dinleme süreci yürütmemeli; aktif araştırma, yerinde inceleme ve karşılaştırmalı analiz yöntemlerini benimsemelidir. Kamu kurumları, Komisyonun temel bilgi kaynağı değil; araştırma konusu ve değerlendirme bağlamında kolaylaştırıcı olarak ele alınmalıdır. Kamu kurumlarının çocuk ve suç olgusu arasındaki ilişkiyi açıklamaktan ziyade, ‘çok başarılı işler yapıyoruz’ sahnesine çevrilmemesi gereken bu tarihi Komisyon, ilgili kurumların önleme, koruma ve bir bütün olarak uygulamadaki eksik ve yanlışlarını ortaya koymak ve bunun çocuk odaklı şekilde tanziminin sağlanmasına yönelik bir çalışmayı kendisine esas ve görev kabul etmelidir. Çalışmalar, başta Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Pekin Kuralları olmak üzere uluslararası çocuk adaleti standartları temelinde yürütülmelidir.” Ancak Raporda, ileriki sayfalarda detaylı şekilde belirteceğimiz üzere; hem Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin hem de Pekin Kurallarının temel ilkeleri, her ne kadar girizgâhta detaylı referanslar verilse de, somut öneriler kısmıyla temelden reddedilmiştir.

Hem usul hem de esasa ilişkin en mühim eleştirimiz ise 17.12.2025 tarihli metnimizin Raporlama bölümünde aşağıda alıntılatacağımız şekilde belirttiklerimizin esas alınmamış, hatta kayda dahi geçirilmemiş olmasıdır: “Komisyon raporunun ceza artırımı, tutuklama sürelerinin uzatılması, yeni kapatma modellerinin yaygınlaştırılması yönünde öneriler içermeyeceğine dair ilkesel bir karar alınması zaruridir. Rapor, çocuk adalet sisteminin önleyici, koruyucu, dönüştürücü ve onarıcı biçimde yeniden yapılandırılmasına yönelik somut politika önerileri geliştirmeyi esas almalıdır.” Kanunla ihtilafli hâle gelen çocuklara dair geliştirilecek herhangi bir politika önerisinin “daha fazla hapis, ceza ve denetim” denkleminde çıkması gerektiğini dair Komisyon toplantılarında defalarca kez belirtmemize, bu noktada ilkesel olarak Komisyon üyelerinden de benzer beyanlar duymuş olmamıza rağmen; ileriki sayfalarda detaylıca izah etmeye çalışacağımız üzere Komisyonun getirdiği öneriler, bu sözü verilen ilkeye sadık kalınmadığını göstermektedir.

Komasyon alışmaları henüz yeni başladığı sũrete dahi, Adalet Bakanı Akın Gũrlek başta olmak ũzere devlet erkânı ve iktidar mensubu çok sayıda kişinin, kanunla ihtilafly hâle gelmiş çocukları ceza adalet sistemi içerisinde yetişkinlerle arpık Őekilde eşitlemek için çalışmalarının olduğuna dair beyanları, Komasyonun varoluşuna gũlge dũřũrmũřtũr. Raporun tarafımıza iletildiği gũn, ki ūncesinde ilerleyişine, meyline ve maksadına dair kayda değer bir bilgi bizlerle paylaşılmamıştır, gũrmũř olduk ki çıkan Rapor; Adalet Bakanlığı koridorlarında hazırlanıp ocuk adalet sistemini temelden lağvetmeyi amaç edinmiş olan 10. ve 11. Yargı Paketlerindeki ūnerilerin detayly bir tekrarını içermenin yanı sıra el yũkselterek ocuk adalet sisteminin temel ilkelerini açıktan reddetmektedir.

Sonuç olarak bu Komasyon ve Raporu gũstermiřtir ki ocuk hakları alanında, varsa elbette, gerçek bir dũnũřũm iddiası, yalnızca yeni komisyonlar kurarak ya da temennilerle dolu raporlar yazarak hayata geçirilemez. Bu iddia, ūncelikle çocuklara ilişkin karar alma sũrelerini kapalı kapılar ardında işleten, muhalefeti, toplumu ve en mũhimi de çocukları dışlayan siyasal anlayışla yũzleřmeyi gerektirir. Bugũn karşı karşıya olduğumuz tablo, çocukları hak ūznesi olarak gũlendiren bir yaklaşımın değer, “aile kutsallığı”, “kamu dũzeni” ve “devlet bekası” sũylemleriyle çocukları nesneleştiren bir siyasal rejimin ũrũnũdũr.

2. ÇOCUKLUK KAVRAYIşINDA 3. YOL PERSPEKTİFİMİZ

Çocukluk, ne tek başına biyolojik/yaşla alakalı bir kategori ne lineer/doğrusal bir çizgiye sahip ne de homojen ve yer mekandan azade bir mefhumdur. Çocukluk, farklı tarihsel dönemlerde, farklı coğrafyalarda, farklı politik ve sosyolojik bağlamlarda farklı algılanan politik bir tahayyül ve de imajdır. Çocukluğa dair geleneksel bakışta, çocuğun sınırları ailenin sınırlarında, doğasında ebeveynlerinin çizdiği sınırlarda takılır kalır. Ebeveyne bağlı ve bağımlı şekilde tahayyül edilen çocukluk, onların birer uzantısı veyahut da şekillendirebilecekleri bir nesne kategorisindedir. Bir diğer çocukluk algısı ise kapitalizm/modernizm kategorisine alınabilir, buna göre ise çocuğa ailenin ama esas olarak ise modern ulusun “geleceği” misyonu yüklenmiştir. Bu çerçevede çocuk eğitim başta olmak üzere devletin ideolojik aygıtları vasıtasıyla kurgulanan, hem kapitalist üretim ilişkilerinde/istihdam politikalarında hem de ulus devletçi anlayışın yurttaşlık politikasında “ulusun geleceği” olarak görülmüştür/görülmektedir. Bu yolla çocuklara, egemen “ideolojinin taşıyıcıları” ve yetişkin bireyler olduklarında da egemen ideolojinin “yayıncıları,” yani “ideal yurttaş” olma misyonu/sorumluluğu yüklenmiştir.

Tüm dünyada, çocuklar toplumların güçlendirilmeye en ihtiyaç duyan kesimlerinden birisini oluşturmaktadır. Türkiye’de de ayrımcılıktan, ihmalden, istismardan, işçileştirilmekten, savaştan, yoksulluktan, cinsiyetçilikten, göçten, mültecileşmekten, hapsedilmekten, anadilinde eğitim hakkının engellenmesinden en çok çocuklar etkilenmektedir. Bu topraklarda, egemenler tarafından yüzyıldır benimsenen çocukluk anlayışı, Türklük, Sünnilik, erkeklik ve “sağlamlık” üzerine kurulmuş, buna uygun yurttaşlar, hatta “yurttaş adayları” yetiştirilmek istenmiştir. Erken cumhuriyetten itibaren merkezi bir politika olan muhayyel ve ideal yurttaş yetiştirme çabası neticesinde, çocuklar tekçi endoktrinasyon araçlarıyla “yetiştirilmeye, terbiye edilmeye” çalışılmıştır. Mezkûr kimliklere sahip olmayan çocuklar ise ret, inkar ve asimilasyon vasıtasıyla makul ve makbul olmaya zorlanmış, çok boyutlu şiddet politikalarına maruz bırakılmıştır.

Bu ana akım çocukluk algısına ve Türkiye’de çocukların karşılaştıkları çok boyutlu ve sistematik hak ihlallerine karşı DEM Parti olarak bizler, çocukların birer politik özne olarak kabul edilmesi ve bu yönlü politikalar oluşturulmasını esas almaktayız. Her alanda benimsediğimiz 3. yol perspektifimiz, çocukluğa dair yaklaşımımızı da belirlemektedir. Hakim geleneksel ve kapitalist/modernist yaklaşımlara karşı sınıfsal ve kimliklere dayalı eşitsizliklerin olmadığı, özgürlükçü, ekolojist, cinsiyet eşitlikçi, çocukları toplumsal özne ve kişi olarak kabul eden üçüncü bir çocuk yaklaşımını ve bu yönlü politikaların tesisini düstur edinmekteyiz.

Barış ve demokratik toplum tahayyülüne içkin demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü bir yaşamı inşa etme yolunda çocukların taleplerini, kararlarını yok sayan anlayışlara karşı kendi yaşamlarının kurucu özneleri/iradeleri olarak çocuklarla birlikte çocuk haklarını savunmak esas yaklaşımımız olmaya devam etmektedir.

3. RAPORUN METODOLOJİK VE POLİTİK ÇARPIKLIĞI

3.1. Söylem ve Eylem Uyuşmazlığı: Raporun Çelişkileri

Raporda sıkça çocuk haklarına ve Türkiye'nin de uymakla yükümlü olduğu çocuk haklarına dair uluslararası sözleşmelere referanslar verilmesine rağmen çocuklar için "hapsetmenin en kısa süreyle tercih edilmesi gereken son çare" ile "çocuklara yetişkinlerden farklı davranılması gerektiği" ilkelerinin tam aksi yönde öneriler getirildiğini gözlemlemekteyiz.

Raporun "Çocuk ve Çocukluk Kavramı" adlı bölümünde bizim de, aynı olmasa da, benzer düşündüğümüz: "Günümüzde çocukluk hem korunması gereken bir dönem hem de çocuğun toplumsal hayata katılımının desteklenmesi gereken bir süreç olarak ikili bir yapıya sahiptir. Çocukluk anlayışındaki bu dönüşüm, çocukların karşı karşıya kaldığı risklerin ve sorumlulukların da yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda çocukluk, biyolojik bir evre olmanın ötesinde; tarihsel, kültürel ve toplumsal koşullar içinde şekillenen dinamik bir olgu olarak ele alınmalı ve çocuklara yönelik politikalar bu çok boyutlu yapı dikkate alınarak oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda, çocuklara yönelik politika ve uygulamaların, çocukluğun çok boyutlu yapısı dikkate alınarak bütüncül bir yaklaşımla oluşturulması önem taşımaktadır." ifadelerine yer verilmiştir. Ancak raporun ekseriyetinde, adalet sistemi içerisinde çocukların yetişkinlerle eşitlenmeye çalışıldığını, daha veciz bir ifadeyle "çocukların çocukluktan çıkarılmaya" çalışıldığını gözlemlemekteyiz. Velhasıl, yer yer kitabi doğruları ifade etmesine rağmen Rapor, politika önerisi olarak yanlıştı ve çözümsüzlükte ısrar etmekte, çözümsüzlük önerileriyle sorunu katmerlemektedir.

Yine Raporun "Çocuk Suçluluğu" isimli bölümündeki "Çocuk suçluluğunun incelenmesinde nicel veriler ve istatistiksel analizler önemli bir görünürlük sağlamakla birlikte, tek başına yeterli açıklama gücüne sahip değildir. Yalnızca yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi veya suç türü gibi

değişkenlere dayalı değerlendirmeler, çocuğun yaşam deneyimini ve suça sürüklenme sürecinin arka planını görünmez kılabilmektedir. Oysa çocuk suçluluğunun anlaşılabilmesi için çocuğun aile ilişkileri, travmatik yaşantıları, sosyal destek ağları, duygusal ihtiyaçları ve çevresel baskıları gibi unsurların da bütüncül biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle nitel araştırmalar ve karma yöntemli çalışmalar, çocukların deneyimlerini merkeze alan daha derinlikli ve açıklayıcı bilgiler sunmaktadır.” ifadeler eksiklikleri olmasına rağmen gerçeğe yakın tespitler içermektedir. Buna karşın Raporun somut öneriler kısmının ekseriyetinin yargı mensupları ile yapılan nicel araştırma bulgularına göre dizayn edilmiş olması ise Raporun esas kabul ettiği yöntemi yine kendisinin reddettiğini göstermektedir. Yani Rapor, bir yol önerirken kendisi farklı bir yoldan ilerlemeyi tercih etmektedir. Adeta amiyane tabirle “söylediğimi yap, yaptığımı yapma”nın bir örneğini sunmaktadır.

Rapordan alıntı yapmaya devam edecek olursak eğer Hak Temelli Yaklaşımın Temel İlkeleri bölümünde geçen “Bütüncül yaklaşım ilkesi, çocuk adaletinde suçun kendisine odaklanmayı reddederek, çocuğun suça sürüklenmesinde rol oynayan sosyal, ekonomik ve ailevi faktörlerin dikkate alınmasını zorunlu kılmaktadır. Suça sürüklenmenin sosyal belirleyicilerinin ele alınmasında hak temelli yaklaşım, çocuk suçluluğunun yoksulluk, aile içi istikrarsızlık, sosyal dışlanma ve eğitime sınırlı erişim gibi çok boyutlu sosyal ve yapısal faktörlerle yakından ilişkili olduğunu kabul etmektedir. Bu çerçevede, çocuk adalet sistemi, adli makamlarla sınırlı kalmayıp; eğitim kurumları, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler gibi çeşitli sektörlerle koordineli bir şekilde çalışmayı gerektirmektedir. Amaç, çocuğun suç davranışını tek boyutlu olarak ele almak yerine, yaşam koşulları ve çevresel etkiler de dahil olmak üzere bütüncül bir perspektifle değerlendirmek ve müdahale stratejilerini buna göre şekillendirmektir. Yapısal sorunların önleyici ve destekleyici politikalar aracılığıyla ele alınması, çocuk adalet sistemlerindeki müdahalelerin etkinliğini artırmakta, yeniden suç işleme riskini azaltmakta ve çocukların bireysel gelişimlerine katkı sağlamaktadır.” ifadelerine katılmamak mümkün değildir. Her ne kadar çocuklardaki başta olmak üzere, yetişkinler de dahil, toplumdaki şiddet ve suç sarmalının esas müsebbibinin iktidarın normsuzluğu yeni norm haline getirdiği aktüel politikadan bağımsız okunamayacağını bilsek ve bu duruma dair Raporda hiçbir belirleme olmasa da yukarıdaki alıntı meselenin özüne temas etmektedir. Alıntılanan bölümde de görüldüğü üzere çocuk adalet sisteminin adli makamlarla sınırlı kalmaması gerektiği net şekilde vurgulanmıştır. Ancak Raporun, ileride göreceğimiz ve detaylı yorumlarımızı yapacağımız, öneriler kısmında birkaç tane “ufak” adli sistem harici öneri dışında bir önerisi maalesef ki gözlemlenememiştir. Yani Rapor imzacıları, çocuk adalet sistemi “adli makamlarla

sınırlı kalmamalı” derken getirdikleri öneriler, adliye binalarının dışına sadece utangaç şekilde çıkmaya meyletmektedir ama zihinler ise içeride kalmaktadır.

Komisyonun çalışma metodolojisi olarak benimsediği sosyo-ekolojik model, sorunu tespit ve çözüm önerilerini geliştirmek açısından son derece mühim bir yöntemdir. Hakeza bizler de 17.12.2025 tarihli metodoloji önerimizi belirttiğimiz metnimizde, sosyo-ekolojik modelin yanı sıra gelişimsel kuram ile onarıcı adalet yaklaşımının eşgüdümlü şekilde ilerletildiği eklektik bir modelin benimsenmesi gerektiğini belirtmiştik. Raporda da Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına referansla belirtildiği üzere onarıcı adalet üç temel ilkeye oturmaktadır. Bunlar, birincisi mağdurun uğradığı zararın giderilmesi; ikincisi failin eyleminin sonuçlarını fark etmesi ve sorumluluk üstlenmesi; üçüncüsü ise mağdurun zararının giderileceği güvenli alan yaratılması olacak şekilde sıralanmıştır. Bizce de tüm adalet sistemi içerisinde benimsenmesi gereken bir yaklaşım olan, ancak çocuklar mevzubahis olduğunda bir kat daha gerekli olan onarıcı adalet yaklaşımına dair bu referanslar haricinde, Raporun öneriler kısmında herhangi bir şeyin bulunmaması, referanslar ile öneriler arasındaki tezatlığı göstermektedir.

Raporda değinilmesi zorunlu olan bir diğer durum ise “Okuldaki Disiplin Uygulamaları” başlıklı bölümde belirtilenlerdir. İlk bakışta makul ve makbul öneriler şeklinde gelse de bu kısımda, Rapor imzacılarının çocuğa ve çocukluğa dair bakışını net şekilde gösteren birkaç ifade olduğu kanaatindeyiz. Öyle ki “tutarsız disiplin uygulamaları”, “disiplin uygulamalarının rehberlik hizmetleriyle desteklenmesi” gibi vurgular önemli olmakla birlikte okullarda yetişkinlerden müteşekkil hiyerarşik bir yapı ve anlayış olarak disiplin kurullarının varlığını sorgulamak gerektiği gerçeği ıskalanmaktadır. Zira bizce okullarda, çocuk katılımına dair hiçbir nüve barındırmayan idare, denetim ve disiplin kurulları antidemokratik anlayışın henüz çocuklukta çocuklara zerk edilmesine hizmet etmektedir. Başka bir deyişle, okullarda en büyük toplama ve “çoğunluğu” çocuklar, öğrenciler oluşturmasına rağmen; onların kendi yaşamları, yaşam alanları, okul idaresi, eğitim süreçleri hakkında alınan kararlara herhangi bir dahiliyetlerinin olmaması, tabiri caizse “azınlığın çoğunluk üzerindeki tahakkümünün” en sarıh örneğidir. Bu durumun, çocuklar için yetişkinlik yaşamlarında karşılaşacakları otoriter hatta otokratik yönetimler karşısında takınmaları gereken tavra dair “alıştırma turları” niteliğinde olduğunu düşünmekteyiz. O sebeple yapılması gereken bizce okulların demokratikleştirilmesi ve demokrasi kültürünün daha çocuklukta yaşamsal kılınmasıdır. Bunun için okullardaki disiplin mekanizmalarına, okullarda kurulacak çocuk meclislerinden temsilcilerin de dahil edilmesi gereklidir. Ayrıca okul idaresinde çocukların sadece sözlerinin değil iradelerinin ve sorumluluklarının da tanınması/kabul edilmesi gerekmektedir.

İstatistiki verilerin son derece soğuk ve çoğunlukla hakikati tahrif etmek için kullanışlı bir araç olduğun gerçeğini unutmaksızın, istatistikler zaman zaman çok mühim tespitlere kapı aralamakta ve toplum yararı merceği ile bakıldığı takdirde politika yapım sürecinde ciddi “faydalar” sağlamaktadır. Raporda referans verilen “bir üniversite hastanesinde adli psikiyatrik değerlendirmeden geçen suça sürüklenen çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada, çocukların %20.9’unun birinci derece akrabalarında (özellikle baba veya ağabey) suç öyküsü bulunduğu belirlenmiştir.” ibaresi aslında rapor lugatıyla “çocuk suçluluğunun” temel nedenlerinin aynı zamanda yetişkinleri de suç ile ilişkilendiren yetişkin dünyasında aranması gerektiğini göstermektedir. Çünkü şiddet, çatışma, kavga ve güç ile sorunları çözmeyi düstur edinen mevcut yönetsel aklın topluma ve toplumsal yaşama yansımaları, yurttaşların kendi aralarındaki ihtilafları yine benzer yöntemlerle çözmeye çalışmasıdır. Bu sebeple “çocuk suçluluğu” olgusu ile etkin bir mücadele yürütülmek isteniyorsa eğer yetişkin suçluluğuyla ve yetişkinlerin suça meyil etmelerine sebep olan politik, sosyolojik ve ekonomik sebeplerin tespit edilmesi ve ortadan kaldırılması elzemdir. Ancak raporda çocukların suçla ilişkilenmeleri süreci her ne kadar bütünlüklü ele alındığı iddia edilmiş olsa da bahsettiğimiz politik sebeplere dair açıktan hiçbir tespitin yapılmamış olması dikkat çekici ancak şaşırtıcı olmayan bir husustur.

Raporda belirtildiği ve katılmamanın mümkün olmadığı, “Çarpık kentleşme ve sosyal organizasyonsuzluk da çocuk suçluluğunu artıran önemli çevresel risk faktörleri arasında yer almaktadır. Güvenli sosyal alanların (park, spor alanları, kültür merkezleri) yetersizliği, metruk alanların fazlalığı ve güvenlik hizmetlerinin sınırlı olması çocukların sokakta geçirdiği denetimsiz zamanın artmasına yol açmaktadır.” tespiti son derece dikkat çekicidir. Bu tespit ışığında belediyelere bütçelerinin % 5’ini “çocuk ve gençlerin korunması ve suçun önlenmesi ile ilgili çalışmalara aktarılması” önerisi getirilmiş olması da hakeza makul ve anlamlıdır. Ancak bunun yeterli olmayacağı ise aşikardır; zira neoliberal kent politikaları ile atbaşı ilerleyen eko-kırım, çocukların sağlıklı bir çevrede özgürce yaşama hakkını doğrudan ihlal etmektedir. Çünkü kentlerin sermayenin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi; yeşil alanların, oyun alanlarının ve kamusal yaşam alanlarının daraltılması çocukları doğadan, sosyal yaşamdan ve özgürce gelişebilecekleri kamusal mekânlardan koparmaktadır. Derinleşen iklim krizi, hava kirliliği, su kaynaklarının tahribatı ve ekolojik yıkım ise çocukların yalnızca geleceğini değil, bugünkü yaşam koşullarını da tehdit etmektedir. Özcesi sorunların kompleksliğini göz ardı ederek tek bir sorunun tespitinin de analizinin de çözümünün de mümkünlüğünün düşük olduğu kanaatindeyiz. Bağlam içinde kaldığımızda çocukların kanunla ihtilaflı hale gelmesinin nedenlerinden birisi çocuklara kamusal alanda özgür alanların

bırakılmaması; bunun nedeni rant ve inşaat odaklı yerel ve merkezi politikalar; bunun müsebbibi neoliberal kent politikalarını yerleşik kılan mevcut siyasal irade ve akıldır. O sebeple zahiri olanı dile getirip batininin üstünü örterek toplumsal bir olgu ve sorunu tespit etmek de çözmek de mümkün değildir. Eğer bir sorunun çözümü amaçlanıyorsa, ki öyle olduğu belirtiliyor, çok boyutlu tahliller ve öneriler geliştirmek bir zorunluluktur.

Son olarak Raporda “Mekânsal Ayrışma” başlığı altında salt teorik bir çerçeveye sıkıştırılan çevresel risk faktörleri; reelde Kürt çocukların yoğunlukta yaşadığı kentlerde (Diyarbakır, Mardin, Şırnak, Hakkari vd.) derinleşen asimilasyon, anadilinde eğitim hakkının gaspı ve toplumsal mülksüzleştirme politikalarıyla birleşerek kümülatif bir “yapısal şiddet” mekanizmasına dönüşmektedir. Kendi anadilinden ve kültürel habitusundan koparıldığı için yabancılaştığı okul ikliminden dışlanan çocukların sosyo-politik gerçekliği, Raporda bariz bir biçimde göz ardı edilmiştir. Oysa bizzat raporun, çocukların suça sürüklenmesindeki en büyük etkenlerden biri olarak saptadığı “okul terki” girdabının; bu asimilasyon ve dışlama politikalarının sonuçlarından birisi olduğu aşikardır.

3.2 Çocuk Hükümlü/Tutuklu Profili Araştırması - Çocukların Kendi Dilinden Suç ve Ceza

Komisyonun çalışmaları arasında belki de en mühim, en değerli ve hakikate en fazla yaklaşan çalışmanın hapisanelerde tutulmakta olan 607 çocukla yapılan çalışma olduğu kanaatindeyiz. Zira bu çalışmanın bulgularının tamamı bizlerin ve bu alanda çalışan uzmanların yıllardır, çocukların kanunla ihtilafli hale gelmesinin nedenleri olarak sıraladığı yoksulluk, işçileştirilme, uyuşturucu ve bağımlılık, ihmal, istismar ve önleyici kamusal mekanizmaların yokluğu tespitlerini doğrulayan niteliktedir. Görüşme yapılan çocukların %91,6’sının tek bir suç nedeniyle hapiste bulunması ve sadece %8,4’ünün birden çok suç nedeniyle tutuklu/hükümlü pozisyonunda olması; hapsedme dışı yöntemlerin neden uygulanmadığı sorusunu bir kez daha akıllara getirmekte ve diversiyon uygulamalarının gerekliliğini çok net göstermektedir. Yine çocukların yaklaşık yarısının ailesinin aylık gelirinin 30 bin liranın altında olduğunu ve %78,9’unun ailesinin maddi sorunları olduğunu belirtmesi de çocuk yoksulluğu başta olmak üzere ülkede yoksullukla etkin mücadele yöntemlerinin belirlenmesi, uygulanması ve sermaye yararına olan ekonomi-politik tercihlerin terk edilmesinin “çocuk suçluluğunu” azaltacağı tespitimizi doğrulamaktadır. Çocukların %71,3’ünün ya okul terkinde bulunduğu ya da okula düzensiz devam ettiği analizi de okul terki ile suça meyletme arasında

pozitif bir korelasyon olduğu tespitimizi doğrulamaktadır. Yine 12-14 yaş grubundaki çocukların %73,1'inin, 15-17 yaş grubu çocukların %88,9'unun özgürlüğünden mahrum bırakılmadan önce herhangi bir işte çalışma öyküsünün olduğu da çocukların işçileştirilmesinin, istihdam süreçlerinde çocukların yetişkinlerle çarpık eşitlenmesinin çocukların kanunla ihtilafli hale gelmesine neden olduğunu göstermektedir. Yine çocukların %45,5'inin bağımlılık yapıcı maddeleri denediği ve %21,9'unun günlük tükettiğine dair veri, bağımlılığın çocuklardaki yaygınlığını ve bunun suçla ilişkilenebilirliğine neden olduğu tespitimizi ikrar etmektedir. Hapishanelerdeki çocuklarla yapılan anketteki bir diğer kritik bulgu ise çocukların %24,2'sinin fiziksel istismara, %30,3'ünün duygusal istismara, %5'8'inin cinsel istismara maruz bırakıldığını, %58,5'inin ihmal yaşadığını belirtmesidir.

Ancak yapılan anket çalışmasının ve belki de 4 aylık Komisyon çalışmalarının en kritik bulgusu ise hapishanelerdeki çocukların %82'sinin "işlediğim suçun yasal sonuçlarını bilseydim bu suçu işlemezdim" şeklindeki ifadesidir. Bu bizlere, ve tüm politika yapıcılara çocuklar için hukuk okur yazarlığı eğitimlerinin ertelenemezliğini net şekilde göstermiştir.

%82 oranı, çocukların adalet sistemiyle ilk temasında diversiyon yöntemlerinin uygulanması ve 'hapsetmek son çaredir' ilkesinin benimsenmesi durumunda, çocukların suça sürüklenme oranlarının ciddi ölçüde azalacağına işaret etmektedir.

3.3. Yargı ve İnfaz Sisteminin Güvenlikçi Refleksleri: Hakim, Savcı ve Personel Anketleri

17.12.2025 tarihli metnimizde, çocuklarla temas eden hemen her meslek grubuyla derinlikli görüşmeler yapılması gerektiğini vurgulamış; bu kapsamda çocuk hakimleri ve savcılarının da sürece dahil edilmesini önermiştik. Komisyonun 765 çocuk hakimi ve cumhuriyet savcısı ile gerçekleştirdiği görüşmeler son derece mühim ve değerlidir. Ancak şu noktayı önceden belirtmek gerekir ki; halef-selef Adalet Bakanları nasıl ki çocukları "çocuk" statüsünden uzaklaştıran ve çocukluk yaşını dahi tartışmaya açan politik motivasyonlara sahipse, Adalet Bakanlığı bünyesindeki ilgili meslek mensuplarının da benzer bir yaklaşıma meyilli oldukları yapılan görüşmelerin sonucunda görülmektedir.

Anketteki çarpıcı bulguları ve bunların ne anlama geldiğini şu şekilde özetleyebiliriz: Görüşülen hakim ve savcılarının %72,5'inin çocuk alanındaki tecrübesinin 3 yıldan az olduğu görülmektedir. Bu veri, çocuklarla temas eden tüm meslek gruplarında “uzmanlaşma” gerekliliğini hatırlatmakla kalmıyor; bilhassa “özgürlüğü kısıtlama” gibi ciddi bir yetkiye sahip olan kişilerin, çocuklarla çalışma hususunda yeterli yetkinliğe sahip olup olmadığına dair ciddi şüpheler uyandırmaktadır. Ayrıca, hakim ve savcılarının %25,6'sına yıllık 600'den fazla ceza dosyası, %21,4'üne ise 400'den fazla tedbir talebi geliyor olması da Komisyon toplantılarında ısrarla vurguladığımız “ceza mahkemeleri ile tedbir mahkemelerinin ayrılması” önerimizin ne denli elzem olduğunu göstermektedir.

Bu veriler çeşitli anlamlı yorumlara kapı aralarken; daha da önemlisi, hakim ve savcılarının çocuk adalet sisteminin revizyonuna dair görüşleridir. Meslek mensuplarının %82,2'si çocuklara verilen cezaların infaz sürelerini yetersiz bulmuş; %53,1'i çocukların suçla sürüklenmesinin önlenmesi için ailelere sorumluluk yüklenmesini önermiş; %90'ı ise verilen “düşük” cezaların bir “cezasızlık algısı” yarattığını ifade etmiştir. Dikkat çekici bir diğer bulguya göre, infaz sürelerini “çok az” bulan hakim ve savcılarının %66,4'ü mevzuatı yetersiz görürken; diversiyon uygulamalarını “çok fazla” bulanların %74,4'ü de yine mevzuatın eksik olduğu görüşündedir. İlginç bir şekilde; çocuk adalet sistemi üzerine çalışan sivil toplum kuruluşları ile hakim ve savcılar, diversiyon ve infaz süreleri konusunda taban tabana zıt görüşlere sahip olmalarına rağmen, “mevzuat eksikliği” noktasında birleşmektedir. Aradaki temel fark ise şudur: Hakim ve savcılar mevzuatı “daha fazla hapis ve daha yoğun infaz” talebiyle eksik bulurken; çocuk hakları savunucuları mevzuatın, “hapsetmenin son çare olması ve en kısa süreli uygulanması” şeklindeki evrensel ilkelere uyum sağlamaması nedeniyle yetersiz olduğunu savunmaktadır. Yine hakim ve savcılarının ekseriyeti 15-18 yaş grubu bakımından yaşa bağlı ceza indirimlerinin kaldırılmasını; hakim takdir yetkisinin artırılmasını; kanunla ihtilafli hale gelen çocukların ebeveynlerinin de ceza soruşturmasına konu edilmesini önermektedir.

Bu veriler, daha sonra üzerine tekrar eğileceğimiz, Raporun Tespit ve Öneriler bölümünde yer alan ve çocuk adalet sisteminin temellerini sarsan önerilerin büyük çoğunluğunun, hakim ve savcılarla yapılan anket sonuçlarına dayandırıldığı görülmektedir. Bu noktada şu temel soruyu sormak elzemdir: Çocuk alanında %72,5 oranında “3 yıldan az” tecrübeye sahip bir grubun, çocuklar aleyhine bu denli köklü değişiklikler önermesi ve bunların Komisyonca politika önerisi olarak benimsenmesi, Komisyon toplantıları boyunca iktidar yetkilileri tarafından sıkça vurgulanan “bilimsellik” iddiasıyla nasıl bağdaşmaktadır? Zira bu tespit ve öneriler

doğrultusunda politika geliştirmeyi, etik veya bilimsel ilkelerle açıklamak bizce mümkün değildir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Rapor, kendi içinde de derin ve izahı güç bir metodolojik çelişki barındırmaktadır. Raporun bizzat hapishanelerdeki çocuklarla yürüttüğü saha araştırması; “suça sürüklenme” olgusunun sosyo-ekonomik adaletsizlikler, ağır çocuk yoksulluğu ve eğitimden kopuş gibi tamamen yapısal makro sorunlardan beslendiğini açıkça göstermektedir. Buna karşılık raporun somut mevzuat önerileri, bu verilere göre değil; çocuk alanındaki deneyimi son derece yetersiz olan ve kurumsal/politik reflekslerle hareket eden hâkim ve savcılarının cezalandırma hevesine dayandırılmıştır.

Komisyunun bir diğer anket çalışması ise hapishanelerde görev yapmakta olan psikolog, sosyal hizmet uzmanı, sağlık personeli, infaz ve koruma memuru ve öğretmen ile yapılmıştır. Bu kapsamda katılımcılara 12 soruluk anket yöneltilmiş ve bu çalışmaya toplamda 1306 Adalet Bakanlığı görevlisi katılmıştır.

İlgili anket çalışmasına dair Raporda belirtilen şu hususlar, çocuklar için uygun olmadığı herkesçe malum olan hapishanelerdeki koşulların çocuklar için daha da “zor” bir hale kavuşturulması gerektiğinin “korkunç” tavsiyeleriyle doludur: “Ceza adaleti sistemine ilişkin bulgular, katılımcılar arasında güçlü bir caydırıcılık talebinin bulunduğunu göstermektedir. Bu kapsamda cezaların artırılması, infaz rejiminin ağırlaştırılması, tekrar suç işleyen çocuklara daha sert yaptırımlar uygulanması ve cezasızlık algısının ortadan kaldırılması gerektiği ifade edilmektedir. Bazı katılımcılar, suça sürüklenen çocuk kavramını eleştirmekte; çocukların yetişkinlere daha yakın biçimde yargılanması ve ceza yaş sınırının yeniden düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca cezaevlerinin rahat yaşam alanları olmaması, infaz süreçlerinin daha disiplinli hale getirilmesi, çocukların daha sıkı kurum kurallarına tabi tutulması, ilk suçtan itibaren güçlü yaptırımlar uygulanması ve kurum içindeki ayrıcalıkların azaltılması gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır.”

İlgili ankete katılan çalışanların yüzde 34,4’ünün 2 yıl ve altında; %24,5’inin ise 2-5 yıl arasında ilgili alanda görev yapmakta olması, tıpkı %72,5’inin çocuklarla çalışma tecrübesi 3 yıldan az olmasına rağmen çocuk adalet sisteminin yetişkinlerle eşitlenmesine dair “tavsiyelerde” bulunan hakim ve savcılarını hatırlatmaktadır.

Her alandan daha da hassas olan çocukluk noktasında hem gerekli ihtisasa sahip olup olmadığı meçhul hem de çocuklarla çalışma yıl sayısı bir elin parmağına bile ulaşamayan Adalet Bakanlığı bünyesinde çalışan hakim, savcı, hapishane müdürü, gardiyan gibi meslek mensuplarının verdikleri ceza artırım ve koşulların ağırlaştırılması şeklinde özetlenebilecek

“tavsiyelere” dair Komisyon raporunda, eleştirel herhangi bir ibare bulmak maalesef ki mümkün olmamıştır. Bilakis iktidarın politik ajandasına uygun şekilde, bizce ne bilimsel ne etik ne de politik bir değeri olmayan, ilgili tavsiyeler sorgusuz sualsiz, ileride göreceğimiz üzere, politika önerisi haline getirilmiştir.

Bu noktada; Adalet Bakanlığı, iktidar yetkilileri ve çok sayıda Komisyon üyesi milletvekilinin, çocukları daha fazla hapsedme arayışlarında meşruiyet kaynağı olarak başvurdukları “cezasızlık algısı” argümanına dair bakış açımızı özetlememiz yerinde olacaktır.

3.4. İktidarın Asıl Niyeti: "Cezasızlık Algısı" Üzerinden Toplumsal Denetim

Bu topraklarda cezasızlık, sadece tarihsel bir miras olmanın ötesinde, bugün sistemli bir biçimde yeniden üretilen siyasal ve hukuksal bir rejim olarak karşımızda durmaktadır. Cezasızlık meselesini yalnızca tekil yargısal eksikliklere veya münferit hak ihlallerine indirgemek, bu yapısal sorunu görünmez kılan bir yanılgı olacaktır. Tartışılması gereken asıl meselenin cezasızlığın nasıl bir yönetim pratiğine, nasıl bir siyasal tercihe ve nasıl bir toplumsal denetim aracına dönüştüğü olduğunu düşünmekteyiz.

Son dönemde iktidar yetkililerinin ve mahfillerinin dillerinden düşürmediği "cezasızlık algısı" kavramı, bizzat iktidar tarafından bilinçli bir biçimde ters yüz edilmektedir. İktidarın "cezasızlık algısı" olarak tanımladığı olgu, toplumsal talep olmaktan çıkarılarak, toplumun daha fazla cezalandırılmasını meşrulaştıran bir araca dönüştürülmektedir. Özellikle çocukları hedef alan yeni ceza politikaları, ağırlaştırılmış yaptırımlar ve güvenlikçi uygulamalar, bu manipülatif yaklaşımın doğrudan ürünüdür. Böylece sorun, adaletin tesisi değil, "yeterince ceza verilmediği" iddiası üzerinden tarif edilmekte; topluma reçete olarak ise daha fazla korku, daha fazla denetim ve daha fazla hapsedme sunulmaktadır.

Oysa bu topraklarda yüz yıldır, bir "algı" sorunundan çok daha fazlası; bir cezasızlık olgusu, bir cezasızlık politikası ve kurumsallaşmış bir cezasızlık rejimi bulunmaktadır. Bu rejim ki belli başlı toplumsal gruplara yönelik işlenen suçlarda sistematik bir koruma kalkını oluşturmaktadır. Kadınlara, çocuklara, engellilere, LGBTİ+'lara, doğaya ve Kürtlere dönük işlenen suçlara bakıldığında; faili cezasız, mağduru ise adaletten mahrum bırakan süreklilik arz

eden bir tavır görülmektedir. Yargı erkinde hangi politik odağın “güçlü” olduğu fark etmeksizin değişmeyen tek olgu, faillerin bir dokunulmazlık zırhına büründürülmesi, mağdurların ise adalet arayışında yalnızlığa terk edilmesidir.

Dolayısıyla cezasızlık, hukuki teknik bir hata olmanın ötesinde sistematik bir adaletsizlik biçimidir. Bu yol ile mağdurlar adaletten yoksun bırakılırken, potansiyel faillere de açık bir mesaj iletmektedir: "Arkanızdayız." Cezasızlığın en tehlikeli ve yıkıcı yönü de budur; zira geçmişteki suçların hesabının sorulmaması, aynı zamanda gelecekte işlenecek yeni suçlar için inşa edilmiş bir güvence zeminidir. Özcesi iktidar, "cezasızlık algısı" argümanını kullanarak aslında adaleti değil, kendi cezalandırıcı otoritesini tahkim etmek, çocuklar özelinde toplumu topyekün denetim altına almaya çalışmaktadır.

3.5. Komisyon Bulgularının Seçici Biçimde Raporlaştırılması ve Güvenlikçi Yaklaşımın Öne Çıkarılması

Komisyon çalışmaları süresince gerçekleştirilen saha araştırmaları, dinlenen uzmanlar ve yapılan sunumlar, çocukların adalet sistemiyle temasını azaltmaya, özgürlükten yoksun bırakılmayı istisnai kılmaya ve koruyucu-önleyici sosyal politikaları merkeze almaya yönelik zengin bir veri havuzu oluşturmuştur. Ayrıca çocuk hakları alanında çalışan akademisyenler, sivil toplum ve meslek örgütleri; çocukların suça sürüklenmesinin ardındaki yoksulluk, eğitimden kopuş, çocukların işçileştirilmesi, sosyal hizmetlerden mahrumiyet ve sistematik şiddet gibi yapısal gerçeklikleri detaylarıyla ortaya koymuşlardır.

Ancak Raporda, bu çok boyutlu ve hak temelli perspektifin, iktidarın güvenlikçi ajandasına uygun şekilde "filtrelerden geçirilerek" tırpanlandığı aşikardır. Raporda, çocuk haklarını odağına alan yaklaşımlar marjinalleştirilir ve görünmez kılınırken; denetimi sıkılaştıran,

cezalandırmayı "tek çözüm" olarak dayatan ve çocuk adalet sistemini bir güvenlik sorunu olarak kurgulayan görüşler, raporun omurgasını oluşturmuştur.

Özellikle ceza yaşının düşürülmesi, infaz rejimlerinin ağırlaştırılması ve aileler ile çocukların sürekli gözetim/denetim altına alınması gibi otoriter önerilerin raporda "ana akım" olarak sunulması; buna karşılık onarıcı adalet, toplumsal destek mekanizmaları ve diversiyon gibi yaşamsal önerilerin ikincil planda bırakılması bir tesadüf olmanın ötesinde anlamlar taşımaktadır. Bu tablo, Komisyonun verileri nesnel bir şekilde raporlaştırmadığını; aksine, önceden belirlenmiş bir güvenlikçi politik tercihi meşrulaştırmak için "seçici bir ayıklama" yöntemini devreye soktuğunu kanıtıdır.

Bir araştırma komisyonu, toplumun ve çocukların gerçek ihtiyaçlarını yansıtmakla yükümlüdür; ancak bu rapor, bir "araştırma" ürünü olmaktan ziyade, iktidarın cezalandırıcı politikalarına meşruiyet üretme çabasıdır. Çocuk adalet sisteminin temel gayesi çocuğu güçlendirmek ve haklarını korumak iken; raporun genel yönelimi, evrensel çocuk hakları standartları ile iktidarın "güvenlikçi ve disipline edici" çocuk politikası arasında derin bir uçurum yaratmaktadır.

3.6. Uluslararası Sözleşmeler, Çekinceler ve Türkiye

Rapor boyunca BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) başta olmak üzere uluslararası normlara sıkça atıf yapılması, ilk bakışta evrensel bir mutabakata dayanıyormuş izlenimi vermektedir. Ancak Türkiye'nin, Sözleşme'nin 17., 29. ve 30. maddelerine koyduğu çekinceler; çocuğun maddi, manevi, kültürel ve sosyal varlığını korumakla yükümlü olan devletin, aslında bu varlığı kendi "teklik süzgecinden" geçirdiğini bizlere hatırlatmaktadır. Zira açıktır ki anadili ve kültürel haklara dair çekinceler, sadece teknik bir hukuki ayrımı değil, Kürt çocuklar başta olmak üzere anadili Türkçe olmayan milyonlarca çocuğun "kimliksizleştirilmesini" ve kültürel habituslarından koparılmasını amaçlayan sistematik bir asimilasyon politikasının ürünüdür.

Raporda bu çekincelerin kaldırılması şöyle dursun bu çekincelerin varlığına dair dahi bir cümle yer almaması, iktidarın uluslararası hukukla ilişkisinin araçsal ve seçici olduğunun en net göstergesidir. Bir yandan "çocuğun üstün yararı" ilkesinden dem vurup diğer yandan

çocuğun en temel hakkı olan anadilinde eğitim ve kimlik hakkını engellemek, evrensel ilkeleri tahrif etmektir.

Uluslararası sözleşmelere yapılan atıfların bir "göz boyama" olmaktan çıkması için, öncelikle bu "tarihsel ayıplardan" vazgeçilmelidir. Bu vesileyle tekrar belirtmek zorundayız ki BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye konulan çekinceler derhal kaldırılmalı, anadilinde eğitim hakkı güvence altına alınmalı ve tüm çocuklar için eşit yurttaşlık temelinde hak temelli bir yaklaşım benimsenmelidir. Aksi takdirde, raporun uluslararası normlara yaptığı vurgu, pratikte hiçbir karşılığı olmayan retorik bir beyandan ibaret kalacak; bu durum Sözleşmenin felsefesine aykırı şekilde "tekçiliğin" sürdürülmesine hizmet edecektir.

4. RAPORDAKİ TESPİT VE ÖNERİLERE DAİR BAKIŞIMIZ

4.1. Okul "Güvenliği" ve Demokratik Okullar Perspektifimiz

Raporun "Okul Güvenliği" başlığı altında sunulan; okul polisi, kontrollü giriş-çıkış sistemleri ve çevresel denetimlerin artırılması gibi öneriler, Maraş ve Siverek'te yaşanan şiddet vakalarının ardından ilk bakışta, kabul edilebilir gibi görünse dahi bu tavsiyelerin okullarda güvenlikçi anlayışı yerleştirmek maksadı veyahut da riski taşımasından dolayı nazarımızca kabul edilmesi mümkün değildir. Bu yaklaşım, okulu bir öğrenme ve sosyalleşme alanından ziyade bir "gözetim kışlasına" dönüştürme riski taşımaktadır. Kolluk gücünü okulun asli unsuru haline getirmek isteyen bu güvenlikçi anlayış, bizce kabul edilemez bir müdahaledir; zira çocukları suçla ihtilafli hale getiren veya şiddeti besleyen ana unsur, denetim eksikliği değil, okulun bizzat kendisinin inşa ettiği otoriter yapıdır.

Bizce okullarda şiddeti önlemenin yolu, yukarıdan aşağıya işleyen bürokratik ve cezalandırıcı mekanizmalardan değil; demokratik okul ikliminin inşasından geçmektedir. Bu çerçevede, mevcut müfredatın tekçi, cinsiyetçi, militarist ve milliyetçi kodlardan arındırılması ertelenemez bir zorunluluktur. Okullar; rekabetin ve tektipleştirmenin değil, çoğulculuğun, çok dilliliğin, ekolojik duyarlılığın ve toplumsal eşitliğin vücut bulduğu alanlara dönüştürülmelidir. Çocukların özne olarak yer aldığı "Çocuk Meclisleri", akran temelli karar mekanizmaları, onarıcı adalet ve akran arabuluculuğu pratikleri; disiplin zoruyla değil, demokratik katılımı şiddeti minimize edecek en etkili yöntemlerdir.

Ayrıca psikolojik, pedagojik ve sosyal destek mekanizmaları eğitim sürecinin tali değil asli unsuru haline getirilmeli; çocukların sorunlarına güvenlikçi ve kolluk merkezli yaklaşımlar yerine toplumsal ve pedagojik çözümler üretilmelidir. Okullar rekabetçi ve tektipleştirici yapılardan çıkarılarak çocukların oyun, yaratıcılık ve özgür etkileşim alanlarına dönüştürülmelidir.

4.2. Çocukların İşçileştirilmesi ve Alternatif Bir Eğitim Modeli Olarak “Ambalajlanan” MESEM’ler

Raporun öneriler kısmında, MESEM’ler, alternatif bir model olarak sunulmakta ve çocukların okul terkinin önleyici bir rolü olduğu iddia edilmektedir. Ancak bizce MESEM’lerin güçlendirilmesi bir yana, çocuk emek sömürsünün bizzat MEB eliyle kurumsallaştırıldığı ve her gün çocuk ihmali, istismarı ve iş cinayeti haberleriyle gündeme gelen bu sistemin derhal lağvedilmesi gerekmektedir.

Zira “eğitim” adı altında sunulan, okul terkinin engelleyeceği iddia edilen, bu model, çocukları erken yaşta üretim süreçlerine dahil eden, okul ile işyeri arasındaki sınırı fiilen ortadan kaldıran ve çocukluğu piyasaya açan bir yapıdır. “Bir gün okul, dört gün işyeri” uygulamasıyla çocuklar eğitim sürecinin öznesi olmaktan çıkarılmakta, doğrudan emek gücü olarak konumlandırılmakta, özcesi öğrencilikten çıkarılıp işçileştirilmektedir.

Bu tablo, basit bir “mesleki eğitim” tartışmasının çok ötesindedir. MESEM üzerinden kurulan sistem, çocukları denetimsiz ve çoğu zaman tehlikeli iş koşullarına açık hale getirirken; aynı zamanda sermaye birikiminin çocuk emeği üzerine bina edilmesini sağlamaktadır. Tam da bu nedenle MESEM, teknik bir eğitim modeli değil; çocukların işçileştirilmesinin kurumsallaştırılmış bir aracıdır. Kısacası, çocukların istihdam süreçlerinde yetişkinlerle çarpık eşitlenmesine hizmet eden bu uygulamanın okul terkinde de çocukların suç ile ilişkilenecekleri de önlemeye fayda etmesi mümkün değildir.

Tekrar da olsa belirtmekte fayda var, çocukları sermayenin insafsız çarklarına “ucuz ve güvencesiz emek” olarak terk eden MESEM uygulaması, yapısal olarak tahrip edici bir sömürü odağıdır. Yoksul çocukları işçileştirme aracı olan bu sistem derhal tasfiye edilmeli; yerine çocukların sömürülmediği, pedagojik ilkelere uygun, çok yönlü (sanatsal, teknolojik, bilimsel ve demokratik) bir eğitim alabildikleri kamusal “Gençlik ve Yaşam Akademileri” inşa edilmelidir. Ayrıca sınıfsal eşitsizlikler ve derinleşen yoksulluk nedeniyle çocuklarını MESEM kısıncasına teslim etmek zorunda kalan ailelerin ekonomik açmazları, çocukların emeklerinin sömürülmesiyle çözülemez. Bu yapısal sorun; devletin sosyal devlet olma yükümlülüğü gereği derhal hayata geçireceği “Çocuk Temel Gelir Güvencesi” programlarıyla, doğrudan ve kamusal olarak çözümlenmelidir.

4.3. Makul ve Makbul Öneriler Hakkında

Öneriler arasında yer alan önleyici tedbirlerin önemli bir kısmı, uygulamaya geçirilebildiği takdirde, mühim ve değerli öneriler içermektedir.

Belli başlı önerileri sıralayacak olursak eğer;

- Çocuklarda görülebilecek duygusal ve davranışsal sorunların erken tespitinin sağlanması için zorunlu psikososyal tarama sistemi kurulması
- Okul temelli önleyici ve koruyucu programlar güçlendirilmesi
- Risk altında bulunan ailelere yönelik psikolojik danışmanlık, sosyal hizmet yönlendirmesi ve kriz müdahale alanında destek sağlayacak erişilebilir ve etkin yerel hizmet modelleri güçlendirilmesi

- Ekonomik yoksunluk nedeniyle risk altında bulunan ailelere yönelik istihdam destekleri ve gelir artırıcı programlar güçlendirilmesi
- Okul temelli erken uyarı ve izleme sisteminin güçlendirilmesi
- Okul rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin erken tespit aşamasında güçlendirilmesine; riskli gruplara yönelik müdahale, olumlu akran çevresi oluşturma, akran mentörlüğü programlarının oluşturulması
- Öğrenci sayısına bakılmaksızın, her okula bir rehber öğretmen/okul psikolojik danışman normu sağlanması ile birlikte, her 100 öğrenci için bir rehber öğretmen/psikolojik danışman görevlendirilecek şekilde kademeli bir norm kadro düzenlemesi gerçekleştirilmesi
- Yerel yönetimler, kolluk kuvvetleri ve ilgili Bakanlıklar tarafından mahallelerde olumsuz akran gruplarının çeteleşmeleri ve toplu işlenen suçları önleyici stratejiler geliştirilmesi
- Bağımlılıkla mücadele politikalarında ceza, infaz, rehabilitasyon, adli yönlendirme ve entegrasyon boyutlarının yeniden yapılandırılması
- Madde bağımlılığına yönelik yatılı ve ayaktan tedavi merkezlerinin sayısının ve kapasitesinin artırılması
- Güvenli kentsel tasarım ve çocuk dostu mekânsal planlama anlayışının yaygınlaştırılması
- Çocuk adalet sisteminde uzmanlaşmanın artırılması; çocuk savcılığı, çocuk mahkemesi, çocuk müdafiliği ve çocuk odaklı adli birimlerin güçlendirilmesi
- Ev ziyareti ve saha incelemesinin zorunlu hale getirilmesi ve sosyal inceleme raporlarının güçlendirilmesi
- Çocuklar hakkında açılan davaların ve kanun yolu incelemelerinin öncelikli yürütülmesi amacıyla yasal düzenleme yapılması
- Çocuğun üstün yararı ve veri güvenliği gözetilerek, çocuklara hizmet sunan tüm bakanlıkların erişim sağlayabildiği ve çocuklara ilişkin işlemlerin bütüncül olarak izlenebildiği bir vaka yönetim sisteminin kurulması

- TBMM bünyesinde kanun ile daimi bir çocuk ihtisas komisyonunun kurulması
- Erken risk tespiti ve proaktif izleme sisteminin kurulması
- Ceza adalet sisteminde yer alan tutuklu ve hükümlü çocukların yeniden topluma kazandırılması için rehabilitasyon odaklı modellerin geliştirilmesi
- Ceza infaz kurumundan tahliye olan çocukların yeniden suça sürüklenmesini önlemek için güçlü bir takip ve destek sisteminin kurulması
- Hakkında korunma ve bakım tedbiri bulunan çocuklardan suça sürüklenme ve/veya madde kullanımı bulunanlara hizmet verilen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitelerinin hizmet kalitesinin artırılması şeklinde sıralayabileceğimiz öneriler son derece mühim, makul ve makbul önerilerdir.

Ancak buradaki esas hususun bu kritik önerilerin iktidar tarafından ne düzeyde, ne zaman, hangi yöntemlerle hayata geçirileceğidir. Zira bilindiği üzere bir tavsiyeye katılmak ile onun hangi saik ve yöntemlerle hayata geçirildiğine bağlı olarak, ortaya çıkan sonuca katılmak bir ve aynı şey değildir. O sebeple biz, bu makul ve makbul tavsiyelerin katılımcı demokrasi ilkesi gereğince çocuk hakları savunucuları, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, pedagoglar, ilgili sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, Barolar, Tabip Odaları ve en mühimi de çocukların katılımıyla yürütülmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Ancak bu yöntem ile ilerleyecek bir pratik süreç çocuklar için iyiye ve güzele hizmet edebilecektir. Yoksa doğru usulün belirlenmediği bir çalışmanın var olan sorunları çözmek şöyle dursun büyütme ihtimali dahi söz konusu olacaktır.

5. İKTİDAR AJANDASININ İKRARI: KABUL EDİLEMEZ MEVZUAT DEĞİŞİKLİKLERİ

Komisyon süreci boyunca, çocuklara dönük cezai yaptırımları ağırlaştıracak her türlü mevzuat önerisine karşı olduğumuzu defaatle kayıt altına aldık. Toplantılarda iktidar temsilcileri tarafından, “ceza ve hapsedme odaklı” bir yaklaşımın benimsenmeyeceği, sorunun bütüncül ve hak temelli bir vizyonla ele alınacağı yönünde verilen taahhütler, bu Raporla birlikte boşa çıkmıştır. Zira, Raporda yer alan mevzuat önerilerinin neredeyse tamamı; çocukları daha fazla hapsedmeyi, cezalandırmayı esas almaktadır. Çocukları ceza adalet sisteminde yetişkinlerle çarpık bir şekilde eşitleyen ve “çocuk” olma statüsünü tasfiye etmeyi hedefleyen bu güvenlikçi

tasarımlara onay vermemiz, temel ilkelerimiz ve adalet anlayışımız gereği hiçbir surette mümkün değildir, olamaz da.

"Yaş Küçüklüğü" başlığı altında getirilen öneriyle; kimi "ağır suçlarda" çocuklar için yaş küçüklüğüne bağlı zorunlu ceza indirimlerinin, hâkim takdiriyle uygulanmayabileceği yönünde bir düzenleme teklif edilmektedir. Bunun yanında kanunla ihtilafı hale gelen çocuklarda uygulanan ceza üst sınırları da kademeli olarak artırılmaktadır.

Bu öneriler; çocuk hukuku ve psikolojisi alanındaki bilgi, birikim, ihtisas ve deneyimleri son derece şüpheli olan yargı mensuplarının, çocukları çocukluklarından koparmalarına ve keyfi kararlar alabilmelerine yasal kılıf hazırlamaktadır. Komisyonun bizzat yargı mensuplarıyla yaptığı "bilimsel" anket çalışması, bu kişilerin çocuklarla çalışma deneyiminin çoğunlukla 3 yılın altında olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Buna rağmen mezkûr önerinin gerekçesinde, "yargı mensuplarının %81,2'sinin suça sürüklenen çocuklar hakkında yasal sınırlar çerçevesinde verilebilen cezaların sürelerini yetersiz bulduğu" tezi gayri ciddi bir şekilde Rapor imzacıları tarafından bir meşruiyet zemini olarak sunulmaktadır.

Bunun bizce akıl, mantık ve izan ile açıklanabilir bir tarafı yoktur. Açıkça görülmektedir ki bu düzenleme, Adalet Bakanlığı koridorlarında halihazırda sipariş üzerine hazırlanan yeni bir yasa teklifine Komisyon eliyle meşruiyet devşirme çabasından ibarettir. Kaldı ki bu öneri, Türkiye'nin taraf olduğu ve çocuk adalet sistemini düzenleyen uluslararası sözleşmelerin tamamına kökten aykırılık teşkil etmektedir. Bunların en başında da "çocuğu, hukuk sistemi içerisinde yetişkinlerden tamamen farklı ve ayrıcalıklı davranılması gereken kişi" olarak tarifleyen Pekin Sözleşmesi gelmektedir. Önerilen bu madde ile çocukların yetişkinlerle aynı usullerle yargılanmalarının ve aynı sürelerle cezalandırılmalarının önu "sorumusuzca" açılmaktadır.

Çocuk hakları alanındaki bu geriye gidiş çabası; ihtisası meçhul, siyasi iradenin birer aparatı haline getirilmiş yargı mensuplarının sübjektif beyanlarına dayandırılmaktadır. Oysa çocukların suça sürüklenmesini önlemek adına atılması gereken adımın "daha fazla hapis ve ceza" sarmalından çıkmak olduğu; Komisyonda dinlenen akademisyenler, uzmanlar ve sivil toplum örgütleri tarafından defalarca dile getirilmiştir. Komisyon divanının her fırsatta vurguladığı "bilimsellik" iddiası, bu raporla bizzat kendi elleriyle boşa düşürülmüştür. Bu yaklaşım, Komisyonun dört aylık emeğini ve mesaisini hiçe saydığı gibi, çocuk haklarını güvenlikçi paradigmanın insafına bırakmaktadır.

Bu durum, iktidarın daha önce 10. ve 11. Yargı Paketleri bünyesinde getirmeyi planladığı ancak bizlerin kararlı ve yoğun muhalefeti neticesinde geri çekmek zorunda kaldığı cezai maddeleri, şimdi bir üst seviyeye çıkararak yeniden önümüze sürme gayretidir. Kısacası, çocukların yetişkinlerle aynı veya benzer yöntemlerle yargılanmasını, çocukluk evresini yok sayan sürelerde cezalar almasını ve çocuk yargılamasında hâkimlere bu denli geniş, keyfi takdir yetkileri tanınmasını ve ceza artırımlarını kabul etmemiz kesinlikle mümkün değildir.

"Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali" başlığı altında getirilen öneride; kanunla ihtilafli hale gelen çocukların ebeveynlerine de doğrudan cezai yaptırımlar uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Rapor imzacıları, çocuk adalet sistemi mevzubahis olduğunda sosyologların, psikologların, çocuk gelişimi uzmanlarının ve sosyal hizmet uzmanlarının, çok sevilen ifadeyle, bilimsel görüşlerini, tespitlerini esas almak yerine; politik ajandalarına uygun şekilde kendilerince "tespitlerde" bulunan yargı mensuplarını referans göstermektedir. Bu doğrultuda, hâkim ve savcıların "%53,1'inin çocuk adalet sistemine dair etkili olacağını düşündükleri reform alanının 'aile sorumluluğunu güçlendirecek hukuki düzenlemeler' olduğu" yönündeki öznel beyanları, bilimsel birer veriymiş gibi önümüze getirilmektedir.

Çocukların kanunla ihtilafli hale gelmesinin önlenmesi sürecinde, elbette ki ailenin yapısal rolü yadsınamaz bir gerçektir. Ancak bahse konu öneride, adeta absürt bir distopyayı andırır şekilde "kendi çocuğunu ihbar etmeyen" ebeveynlere cezai yaptırım getirilmesinin teklif edilmesi, toplumsal gerçeklikten ne kadar kopulduğunun açık ilanıdır. Bu yaklaşım, yapısal bir soruna karşı "kansere yara bandı yapıştırmak" mantığıyla hareket etmekten başka bir şey değildir. Bu cüretkar önerinin ardındaki asıl niyet; suçla mücadele etmek değil, aile kurumunu ceza tehdidiyle ajana dönüştürmek, toplumun aile içinde dahi topyekûn bir gözetlenme, denetlenme hissi ve korku iklimi yaratmaktır.

Eğer çocuk ve suç olgusu arasındaki ilişkiyi, aileyi de sürecin içine katarak çözmek gibi samimi ve bilimsel bir maksat taşınsa idi, bu cezalandırma fantezilerinden evvel çocuklara karşı —aile içi veya dışı fark etmeksizin— işlenen suçlarla topyekûn mücadeleye öncelik verilirdi. Eğer samimi bir öneri getirilmek istenseydi; derinleşen yoksulluk çarkları arasında ezilen ailelerin ekonomik, sosyal, psikolojik ve eğitsel anlamda desteklenmesi ve yapısal olarak güçlendirilmesi önerilir ve bu önerilerin hayata geçmesi takip edilirdi.

Eğer tavsiyemizdeki gibi hareket edilseydi bahse konu öneride yapıldığı gibi, "çocuğu suç işlediyse, anne-baba da suçludur" gibi akıl, mantık, izan ve en önemlisi ceza hukukunun en

temel direği olan "ceza sorumluluğunun şahsiliği" ilkesiyle açıklanması imkânsız bir "şey" karşımıza getirilmezdi. Devletin sosyal politikalar alanını terk edişini, yetersizliğini ve yükümlülüklerini ebeveynleri hapsederek örtbas etmeye çalışmasını kabul etmemiz hiçbir surette mümkün değildir!

"Çocuklarda Tekerrür Hükümleri" başlığı altında getirilen öneride; 15-18 yaş aralığındaki çocuklar bakımından tekerrür hükümlerinin, tıpkı yetişkinlerde olduğu gibi, uygulanmasına imkân tanınması gerektiği iddia edilmektedir. Bu önerinin referans noktası da yine yukarıda çocuk alanındaki ihtisaslarını sorguladığımız yargı mensuplarının subjektif "değerlendirmeleridir."

Önerinin gerekçesinde, çocukların mevcut infaz rejiminden "kısa sürede çıkabilmeleri" bir "sorun alanı" olarak tariflenmektedir. Oysa Raporun girizgah kısmında iktidar tarafından adeta bir vitrin süsü gibi detaylıca referans verilen Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuklar için hapsedmenin ancak en son çare (ultima ratio) ve mümkün olan en kısa süreli olması gerektiğini amir hüküm olarak ortaya koymaktadır. Komisyon, altına imza attığı uluslararası sözleşmenin en net ve temel ilkesiyle açık bir tezatlık içerisinde öneri geliştirdiğini, "bilimsellik" adı altında gizlemeye çalışmaktadır.

Çok nettir ki eğer bir çocuk suç ile tekrar, tekrar ilişkileniyorsa, burada sorunu "çocukların hapiste ne kadar az kaldığında" aramak, devletin ayyuka çıkan başarısızlığını örtbas etme çabasından başka bir şey değildir. Komisyon, bu önerileriyle çocuk adalet sisteminin sacayağı olan "koruma-önleme-onarma" üçlüsünün hiçbirisinin devlet kurumları tarafından yerine getirilmediği gerçeğini bilinçli bir şekilde halının altına süpürmektedir. Hapsedme odaklı politikaları, tekerrür durumunda veya değil, ısrarla dayatan Rapor imzacıları; nedense çocukların suçla ilişkilenmesini engelleyecek olan diversiyon önleme ve koruma yönlü yapısal önerileri utangaçça ve geçiştirerek dile getirmektedir. Bu ikircikli tutum, çocuk adalet sistemine bakışın o çok sevilen ifadeyle "bilimsellikten" ne kadar uzak ve cezalandırma şehvetine dayalı olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan, tekerrür hükümlerinin uygulanması için Rapora getirilen bir diğer argüman ise tam bir itiraf niteliğindedir. Raporda; "Suça sürüklenen çocukların %28,1'inin ilk kez suça karıştığı; buna karşılık önemli bir bölümünün daha önce bir veya birden fazla dosya kapsamında adli süreçlere dahil olduğu, hatta bir kısmı hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet hükümlerinin bulunduğu" teziyle cezaların artırılması talep edilmektedir. Rapor imzacılarının

kendi elleriyle sunduğu bu veri, bizim ve çocuk hakları savunucularının ne kadar da haklı olduğunun kanıtı niteliğindedir: Hapsetmek, çocukların suçla ilişkilenmesini önlememektedir!

Aksine bu veriler, adli sistemle ve hapisaneyle bir kez temas eden çocuğun, devlet eliyle o suç sarmalının içinde bırakıldığını netçe ortaya koymaktadır. Devlet, temel anayasal sorumluluğu ve ödevi olan "çocuğu koruma" işlevini tamamen yitirmiştir. Çocuğu korumayan, suça iten koşulları ortadan kaldırmayan ve ardından o çocuğu "mükerrer suçlu" ilan ederek daha ağır hapsetme rejimlerine mahkûm etmek isteyen bu cezacı paradigmayı kabul etmiyoruz!

"Çocukların İfadesinin Kolluğun Çocuk Birimi Tarafından Alınması" başlığı altında getirilen öneri; "zaman kaybetmemek", "operasyonel etkinliği artırmak" ve bürokratik süreçleri hızlandırmak gibi tamamen idari ve asayişçi gerekçelerle sunulmaktadır. Bu tehlikeli önerinin referans noktası da —diğer birçok cezacı düzenlemede olduğu gibi— çocuk odaklı çalışmayan yargı mensuplarının yanı sıra, bu kez şaşırtıcı olmayan bir şekilde Emniyet Genel Müdürlüğü yetkilileridir. Ancak çocukların, hangi isim veya uzmanlık iddiası altında olursa olsun kolluk vasıtasıyla ifadelerinin alınmasının psikolojik, pedagojik ve çocuk gelişimsel anlamda asla uygun olmadığı; aksine çocukları her türlü ihmal, istismar, baskı ve manipülasyon riskine açık etmek anlamına geldiği çocuk hukuku alanında tartışmasız bir gerçektir. Bu yönlü sayısız uzman görüşü ve bilimsel tespit ortadayken bu teklifin önümüze getirilmesi, çocuk adalet sisteminin sadece yargı ve ceza boyutuyla sınırlandırılmadığını, bunun yanında emniyet, asayiş, güvenlik ve denetim boyutunun da sisteme entegre edilmek istendiğini açıkça göstermektedir.

Rapor imzacıları, çocuk haklarına yönelik bu açık ve net geriye gidişi savunurken muhtemelen ifadenin müdafii eşliğinde ve kolluğun çocuk biriminde alınacağı kılıfının arkasına sığınacaklardır. Ne var ki karakol ortamları; mimarisi, atmosferi, üniforma unsurları ve kurumsal polis algısı sebebiyle çocuk için doğası gereği travmatize edici ve korku uyandırıcı bir mekândır. En "uzmanlaşmış" denilen çocuk masasında dahi kolluk, suç delili toplama, şüpheliyi sorgulama ve asayiş sağlama yönündeki refleksinden sıyrılamaz. Çocuğun savcılık makamında, adliye bünyesindeki çocuk dostu Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) veya Adli Görüşme Odaları (AGO) gibi uzmanlar eşliğinde izole, steril ve korunaklı ortamlarda ifadesinin alınması güvencesi; kolluğun aceleci, "operasyonel" ve suç odaklı pratiğine kurban edilemez, edilmemelidir.

Ayrıca karakol ortamında avukatların veya sosyal çalışma görevlilerinin varlığı, karakolun o baskıcı ve yönlendirici dehlizlerinde şekli bir prosedür olmaktan öteye geçemeyecek; çocuğu

her türlü manipölasyona açık hale getirecektir. Tekrar belirtmekte fayda var, çocuk adalet sisteminin en temel kurucu ilkesi olan "çocuğun üstün yararı", devletin operasyonel hızından ve bürokratik konfor arayışlarından çok daha üstündür. Bir devletin idari performansı veya operasyonel hızı, çocuk haklarının geriletilmesinin ve çocukların karakollara mahkûm edilmesinin meşru gerekçesi yapılamaz. Çocuğu adliyenin, yetersiz de olsa, koruyucu, uzmanlaşmış ve çocuk dostu mekanizmalarından koparıp karakolun asayişçi çarklarına teslim eden, çocuk adaletini tamamen bir polis-asayiş meselesine indirgeyen ve çocukları korumasız bırakan bu gerici mevzuat önerisini kesinlikle reddediyoruz.

"Çocuk Hükümlülerin İnfazının Etkinleştirilmesi" başlığı altında getirilen öneri, suçla sürüklenen çocuklara yönelik cezalandırıcı yaklaşımın en net tezahürlerinden biridir. Daha evvel 10. ve 11. Yargı Paketleri süreçlerinde de gündeme getirilen benzer gerici önerilerin, bu sefer de 12. Yargı Paketi arifesinde bu Komisyon raporuyla önümüze getirilmesi tesadüf değildir. Bu durum; iktidarın kapalı kapılar ardında önceden karar verdiği yasa tasarılarını ve cezalandırma motivasyonlu politikalarını, Komisyon eliyle meşru ve makbul bir zemine çekme, parlamento iradesini kendi ajandasına aparat kılma çabasından ibarettir.

Söz konusu öneri; mevcut yasal düzenlemeyle Çocuk Eğitimevlerinde tutulmakta olan hükümlü çocukların, cezaları kesinleştikten sonra infazlarına doğrudan kapalı hapisanelerde başlamasını ve bunu sürdürmesini getirmektedir. Bununla da yetinilmeyerek, çocukların kapalı hapisaneden Çocuk Eğitimevine ayrılabilmeleri, tıpkı yetişkin mahpuslar üzerinde paralel bir yargılama organına, birer engizisyon kuruluna dönüşen İdare ve Gözlem Kurullarının soyut ve keyfi "iyi hal" tanımlarına bırakılmaktadır. Son olarak öneri, çocuk adalet sisteminin en temel koruyucu bariyerlerinden birini daha yıkarak, hükümlü çocukların 15 yaşını dolduruncaya kadar hapiste geçirdikleri "bir günün iki gün olarak hesaplanması" yönündeki lehe infaz hükmünü tamamen ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Raporda sıklıkla referans verilen Pekin Kurallarında çocuk; "mevcut hukuk sistemi içerisinde işleyebileceği bir suçtan ötürü, kendisine yetişkinlerden tamamen farklı ve ayrı davranılması gereken kişi" olarak tariflenmektedir. Başta BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Pekin Kuralları olmak üzere, Türkiye'nin imzacısı olduğu tüm uluslararası metinlere göre çocuk adalet sisteminde özgürlükten yoksun bırakılma, ancak ve ancak en son çare (ultima ratio) ve mümkün olan en kısa süreyle başvurulacak bir yöntemdir. Ceza adaletinin temel motivasyonu; çocuğu demir parmaklıklar arkasına göndermek değil; eğitim, rehabilitasyon ve çocukların toplumla bağlarını kuvvetlendirme odaklı, onarıcı bir çaba olmak zorundadır.

Ancak hem mevcut infaz rejiminde hem de Komisyon raporuyla önümüze getirilen bu yeni teklifte, her ne kadar “ıslah ve topluma kazandırma” kavramları dile getirilse de, arka plandaki niyet hapsetme odaklı yaklaşımı sadece sürdürmek değil, onu çok daha katı ve yerleşik hale getirmektir. İktidar, suç üreten toplumsal ve ekonomik koşullarla mücadele etmek, çocukları hapisshaneden uzak tutacak rasyonel ve insani alternatif yöntemler geliştirmek yerine; çözümü “daha çok hapis” perspektifiyle aramaktadır.

Dahası, çocukların kapalı hapisshanelerden eğitimevlerine geçiş sürecinin, yetişkin cezaevlerinde her gün hukuku katleden keyfi, subjektif ve ideolojik kararlarıyla karşılaştığımız İdare ve Gözlem Kurullarının insafına terk edilmesi tam bir felakettir. Çocuklar, kendi doğal gelişim süreçleri içinde değerlendirilmek yerine; bu kurulların bürokratik, asayişçi ve muhayyel bir "uslu çocuk" profili inşa etmeye çalışan kriterlerine tabi tutulacaktır. "Eğitim" ve "topluma kazandırma" adı altında denetimi, mutlak kontrolü ve kışla tipi bir disiplini yerleşik kılmaya çalışan bu akıl; kurallara koşulsuz biat etmeyen, travmalarıyla veya kimliğiyle bu kalıba sığmayan çocukları kolayca “kötü, tehlikeli” ilan ederek yeniden kapalı hapisshanelere sürmenin zeminini kurmayı amaçlamaktadır.

Çocukların çocukluk evrelerini tüketmeyi hedefleyen; infaz sürelerini ağırlaştırarak çocukları doğrudan kapalı hapisshanelerin insafına atan ve likayatı meçhul, sadakati meşhur İdare ve Gözlem Kurullarına çocukların geleceği üzerinde mutlak bir tasarruf tanıyan bu cezacı, asayişçi infaz düzenleme önerisini kesinlikle kabul etmiyoruz.

"On Beş Yaşını Doldurmamış Çocuklar Hakkında Sosyal İnceleme Raporunun Aldırılmasının Zorunlu Olması" şeklinde özetlenebilecek öneri, ilk bakışta gayet makul ve çocuk odaklı bir adım olarak görülmektedir. Zira çocukların içinde yetiştikleri ekonomik, sosyal, psikolojik ve çevresel risk faktörleri uzmanlarca detaylı bir şekilde analiz edilmeksizin, sadece yargı mensuplarınca bir ceza yargılamasına gidilmesi, "çocuğun üstün yararı" ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bu noktada, sosyal inceleme raporlarının çocuk yargılamasındaki hayati önemine binaen önerinin özüne katıldığımızı, ancak mevcut halini son derece yetersiz ve eksik bulduğumuzu kalın çizgilerle belirtmek zorundayız. Çünkü 15 yaşını doldurmamış çocuklara getirilen bu zorunluluk, 15-18 yaş aralığındaki çocukları tamamen sistemin dışarısında bırakmakta ve çocukluk olgusuna bütünsel değil, kabul edilemez parçalı bir yaklaşım getirmektedir.

Bu durum, çocukluk tanımının ceza adalet sistemi içerisinde değiştirilmeye meyledildiğini; 15 yaşını doldurmuş kişilerin de uluslararası sözleşmeler ve anayasal güvenceler altında hâlâ birer

"çocuk" olduğunun üstü örtülmek istendiğini düşündürmektedir. Oysa ki koruyucu ve önleyici bir mekanizma olan sosyal inceleme raporu, bir lütuf değil çocuk yargılamasının asli unsurudur. Bu sebeple, çocukluğu yaş basamaklarına bölerek güvencesizleştiren bu parçalı akıl derhal terk edilmeli; bahse konu öneri, ayırt etmeksizin "18 yaşına kadar olan tüm çocuklar için soruşturma aşamasında sosyal inceleme raporu aldırılması zorunludur" şeklinde genişletilerek revize edilmelidir.

"Hapis Cezasının Ertelenmesi" başlığı altında getirilen öneri, 15-18 yaş grubundaki çocuklar için hapis cezasının ertelenebilmesini düzenleyen lehe üst sınırın, üç yıldan iki yıla indirilmesini teklif etmektedir. Cezanın ertelenmesi imkânını daraltarak daha fazla çocuğun parmaklıklar arkasına girmesine yol açacak bu öneri, nazarımızca kesinlikle kabul edilemezdir.

Bu hamle, yukarıdaki maddelerde de detaylıca tarif etmeye çalıştığımız üzere, çocuk adalet sistemini baştan aşağı cezalandırma, hapsedme odaklı bir mekanizmaya dönüştürme gayretinin bir diğer halkasıdır. Çocukları hapishanelerin yıkıcı atmosferine mahkûm etmek, onları toplumsal yaşamdan koparmaktan ve suç sarmalına hapsedmekten başka hiçbir sonuç üretmeyecektir. Bir kez daha ve kararlılıkla vurgulamakta fayda görüyoruz: Çocuk ceza hukukunda yapılması gereken, erteleme sınırlarını daraltıp infazı ağırlaştırmak değil; çocuk adalet sistemini önleyici, koruyucu ve onarıcı sacayağı üzerinde, çocuğun üstün yararını esas alarak sil baştan revize etmektir. Çocukları hapsedmeyi kolaylaştıran bu cezacı mevzuat değişikliği önerisini net bir dille reddediyoruz.

"TBMM Bünyesinde Çocuk İhtisas Komisyonu Kurulması" başlığı altında getirilen öneri, son derece yerinde bir adım olup tarafımızca da desteklenmektedir. Çocuk hakları odaklı bütüncül bir yasa yapım süreci ve yasama denetimi için Meclis çatısı altında daimi ve bağımsız bir ihtisas komisyonunun varlığı elzemdir. Ancak bu olumlu önerinin, mevcut haliyle çok temel bir yapısal eksiklik barındırdığı kanaatindeyiz. Zira çocuk meselesine dair politikaların sadece yasama boyutuyla sınırlı tutulması, kurumsal dönüşümün yarım kalması demektir. Mecliste bir Çocuk İhtisas Komisyonu ne kadar gerekliyse, bu komisyonun üreteceği politikaları hayata geçirecek yürütme boyutunda müstakil bir Çocuk Bakanlığı da o kadar elzemdir.

Bugün çocuk politikalarının en büyük açmazı, yürütme organında yetki ve sorumlulukların farklı bakanlıkların bürokratik dehlizlerinde parçalanmış ve eş güdümsüz bırakılmış olmasıdır. Yasama boyutundaki ihtisaslaşma, yürütme boyutundaki kurumsal bir karşılıklı taahhütlenmediği sürece kağıt üstünde kalmaya mahkûmdur. O sebeple, Mecliste kurulacak bir ihtisas komisyonuyla beraber, aynı zamanda yürütmedeki bütünlüğü, koordinasyonu ve çocuk

odaklı bütçelemeyi sağlaması açısından bir Çocuk Bakanlığının kurulması hedefi de bu rapora mutlak surette eklenmelidir. Yasama organındaki bu doğru adımı desteklemekle birlikte, yürütmedeki karşılığı olan Çocuk Bakanlığı talebimizi baki tuttuğumuzu ve önerinin bu bütünsel vizyonla genişletilmesi gerektiğini beyan ederiz.

6. SONUÇ VE TALEPLERİMİZ

Komisyonun dört aylık çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bu rapor, ne yazık ki çocukları korumayı, onarmayı ve suç üreten sosyoekonomik koşulları ortadan kaldırmayı hedefleyen bir vizyondan yoksun şekilde hazırlanmıştır. Rapor; iktidarın "daha fazla ceza, daha fazla hapis ve daha fazla denetim" üzerine kurulu olan güvenlikçi politikalarına Meclis eliyle bilimsel bir meşruiyet kılıfı dikme çabasından ibarettir.

Çocukların suça sürüklenmesinin temelinde derinleşen yoksulluk, MESEM'ler aracılığıyla kurumsallaştırılan çocuk emeği sömürüsü, eğitimin niteliksizleşmesi, uyuşturucu ve bağımlılığın yaygınlaş(tırıl)ması ve çocuklara nefes alacak kamusal alan bırakmayan rantçı kentleşme yatmaktadır. Ancak devlet, ulusal ve uluslararası mevzuat gereği çocuklara eşit, özgür, şiddetsiz ve onurlu bir yaşam kurmakla mükelleftir. Oysa iktidar, kendi politikalarının bir yansıması olan Komisyonun da kuruluşuna sebep olan sorun alanının faturasını, çocukların yaş indirimlerini kaldırarak, onları karakollara terk ederek ve cezaevlerine tıkarak bizzat çocuklara ve ailelerine kesmek istemektedir.

DEM Parti olarak bu güvenlikçi, çocukluk evresini yok sayan cezalandırma manifestosunu reddediyoruz.

Temel taleplerimiz nettir:

- Raporun mevzuat değişikliği önerilerinde yer alan tüm "ceza artırımı, infazın ağırlaştırılması ve kolluk yetkisinin genişletilmesi" maddeleri derhal geri çekilmelidir.
- Çocuk adalet sistemi; onarıcı adalet, diversiyon ve hapsedmenin yalnızca "en son çare" olduğu evrensel hukuk ilkelerine göre baştan yapılandırılmalıdır. Çocuk adaletinde cezalandırıcı mahkemeler yerine; bünyesinde sosyal çalışmacı, pedagoğ, çocuk psikiyatristi, baro temsilcisi ve çocuk hakları alanında çalışan STK'ların temsilcilerinin yer aldığı, çocuğun kapalı kapılar ardında değil toplum içinde, mağdurun zararını telafi ederek, kamu yararına çocuk dostu çalışmalara katılarak, eğitim ve terapi süreçleriyle rehabilite edildiği "Toplum Temelli Diversiyon ve Onarıcı Adalet Kurulları" kurulmalıdır.
- Devlet eliyle çocuk sömürüsü ve iş cinayetleri merkezi haline gelen MESEM uygulaması derhal lağvedilmeli, çocukların işçileştirilmesi ile topyekün mücadeleye mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- TBMM çatısı altında bir "Çocuk İhtisas Komisyonu" kurulmalı ancak bu adım yarım bırakılmayarak yürütme erkinde de politikaları icra edecek müstakil bir "Çocuk Bakanlığı" hayata geçirilmelidir.
- Çocuklara yönelik politikalar kapalı kapılar ardında adalet ve emniyet bürokratlarıyla değil; çocuk hakları savunucuları, meslek odaları, barolar, eğitimciler ve doğrudan çocukların katılımıyla demokratik yollarla belirlenmelidir.

Bizler, çocukların nesneleştirildiği, tektipleştirildiği ve kriminalize edildiği bu sisteme karşı özgür, eşit, çok dilli ve kültürlü, şiddetsiz, demokratik ve çocukların kendi yaşamlarının öznesi olduğu yeni bir yaşamı savunmaya devam edeceğiz.

Bu şerhimiz, bir itiraz metni olmanın ötesinde, çocukların gasp edilen hakları ve yaşamları için yürüttüğümüz onurlu mücadeleye olan sadakatimizin beyanıdır.

